

TRANG PHỤC CỔ TRUYỀN CỦA NHÓM ĐAO ÁO DÀI

NGUYỄN ANH CƯỜNG

Đao Áo dài thuộc nhóm Làn Tẻn hay còn gọi là Lam Đĩnh (gọi theo *Bình hoàng khoán điệp*: Lam Đĩnh man). Dao Áo dài cư trú ở nhiều địa phương: Yên Bái, Lào Cai, Tuyên Quang, Hà Giang và Bắc Cạn, tên gọi phổ biến là Dao Áo dài hay Dao Chàm. Tuy nhiên ở Yên Bái lại có tên là Dao Đen, ở Lào Cai có tên là Dao Tuyển, ở Bắc Cạn lại là Slan chí (nhiều người đã nhầm với bộ phận Sán Chỉ trong Cao Lan - Sán Chỉ). Sự nhầm lẫn này còn gặp ở Hà Giang: người ta gọi nhóm Dao này là Dao Tiên, bởi vì người ta thấy phụ nữ của nhóm này đeo nhiều đồng tiền (thực ra là những mảnh bạc hình tròn giống như đồng tiền) bằng bạc. Mặc dù vậy, nếu nhìn vào bộ nữ phục, đặc biệt là bộ trang phục cô dâu chúng ta vẫn có thể nhận ra họ chỉ là người trong cùng một nhóm (ảnh 1,2,3)

Ảnh 1: Bộ thường phục của phụ nữ Dao Áo dài ở Tuyên Quang

Ảnh 2: Bộ thường phục của phụ nữ Dao Áo dài ở Hà Giang

Ảnh 3: Bộ thường phục của phụ nữ Dao Áo dài (Dao Tuyển) ở Lào Cai

1. Quá trình làm ra bộ y phục

Dao Áo dài từ xa xưa đã biết trồng bông ,dệt vải ,chế biến chàm và nhuộm chàm, cắt may ... để tự túc đồ mặc. Nhưng nay nhiều nơi, nhiều người không làm lấy vải mà mua vải ngoài thị trường. Vải của đồng bào tự dệt là vải tấm tính theo vuông, khổ rộng 30cm x 30cm hoặc 40cm x 40cm . Đến nay chỉ có khăn đội đầu của phụ nữ là đồng bào phải tự dệt lấy và không có bán trên thị trường.

2. Bộ nữ phục

2.1. Thường phục

Bộ nữ phục của Dao Áo dài dùng hàng ngày gồm có: khăn đội đầu, mũ, áo dài , dây lưng , quần và xà cạp.

2.1.1. Khăn đội đầu

Phục nữ Dao Áo Dài có hai loại khăn đội đầu:

- Khăn được dệt bằng chỉ trắng ,hình chữ nhật (36cm x13cm) , hai đầu để tua dài (108cm). Khi đội những tua này quấn bên ngoài khăn. Khăn nền trắng, hoa văn trang trí bằng chỉ màu đen, có khăn còn điểm thêm vài đường chỉ đỏ. Hoa tiết trang trí khá đơn giản, chủ yếu là đường gấp khúc và đường răng cưa.

- Một loại khăn khác cũng hình chữ nhật (50cm x40 cm) bằng vải màu đen, mép khăn về phía trước mặt đính một dải buộc dệt bằng chỉ màu; còn điểm hai bên đắp bằng vải đỏ. Loại khăn này thường dùng cho lớp người trung niên , các cô gái ít ai dùng.

2.1.2. Áo dài

Áo của phụ nữ Dao Áo dài khá dài so với áo của nhiều nhóm Dao khác. áo bằng vải sợi thô nhuộm chàm hoặc đen. Áo khép nách, cổ tròn, có hò, cài khuy bên tay phải. Khuy áo bằng đồng tròn gần bằng hạt ngô. Vạt áo của thân sau và thân trước không bằng nhau mà loe ra và rất cong, trông giống như cái lược búa. Nẹp bên trong của tai áo, cổ, thân, gấu được đắp bằng vải đỏ hoặc xanh. Cổ áo thường được đính hai chùm tua dài bằng chỉ đỏ hoặc trắng.

2.1.3. Dây lưng

Dây lưng của phụ nữ Dao Áo dài có hai loại khác nhau: Một loại chỉ là một dải vải màu đỏ hoặc trắng, dài 215cm bản rộng 10 cm. Dây lưng này được sử dụng hàng ngày. Một loại dây lưng khác ít được sử dụng hơn, chủ

yếu là dành cho các cô gái trẻ. Dây lưng cũng là một dải vải màu đỏ, dài 78cm, rộng bản 3cm, trên suốt dải vải này được đính những mảnh bạc hình tròn đường kính 2cm, cái nọ chòem lên cái kia. Đầu dải vải đính dây buộc.

2.1.4. Quần

Quần của phụ nữ Dao Áo dài màu chàm, cắt theo kiểu can đũng giống như quần của các nhóm Dao khác.

2.1.5. Xà cạp

Xà cạp của phụ nữ Dao Áo dài bằng vải trắng, khâu thành một cái ống, một đầu to một đầu nhỏ. Đầu nhỏ thêu hoa văn bằng chỉ đỏ, vàng và đen.

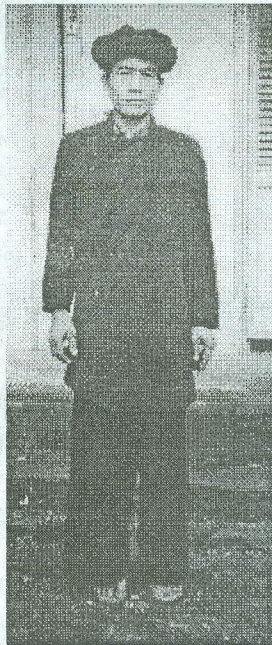
2.2. Lễ phục

2.2.1. Trang phục cô dâu

Quần áo cô dâu không khác gì quần áo dùng thường ngày. Điều khác biệt chủ yếu của bộ trang phục cô dâu là ở cái mũ, cái khăn vuông màu đỏ và một số đồ trang sức bằng bạc, những dải vải đeo sau cổ áo mà ngày thường không ai dùng (ảnh 4)

Ảnh 4 : Trang phục cô dâu Dao Áo dài

Ảnh 5 : Nam phục Dao Áo dài

Ảnh 6 : Y phục chú rể Dao Áo dài ở Tuyên Quang

+ Mũ cô dâu

Mũ cô dâu Áo dài gồm hai bộ phận: Cái đế ở phía dưới và nắp đậy phía trên. Cốt mũ làm bằng tóc rối rồi phết sáp ong. Cái đế hình tròn đường kính 17,5 cm, vành xung quanh được gài kín các mảnh bạc nhỏ, đường kính 2 cm, cái nọ chồm lên cái kia. Còn nắp đậy ở trên có đường kính 15 cm, mặt hơi lồi. Trên mặt của nắp này phủ kín bằng một mảnh bạc, trên mặt khắc hình ngôi sao mười cánh. Bên trong ngôi sao này khắc nổi lên một hình sao mười cánh nhưng nhỏ hơn. Ngôi sao lớn nằm đè lên năm vòng tròn đồng tâm. Mỗi vòng cũng được khắc hoa văn với các hoạ tiết đơn giản: những đường gấp khúc, những vạch ngắn song song.

Hai bộ phận mũ có thể để rời nhau (Lào Cai, Hà Giang) hoặc dính lại với nhau (Tuyên Quang)

Đội mũ khá phức tạp nên cô dâu phải nhờ người khác đội hộ. Sau khi đội mũ xong người ta trùm ra bên ngoài mũ bằng một cái khăn vuông màu đỏ. Khăn rộng 40 cm, xung quanh diềm được đính nhiều chùm tua chỉ đỏ, xanh và tím. Cuối cùng lấy dây chằng để khăn bám chắc vào mũ.

Cô dâu còn phải đeo ở cổ áo phía sau gáy một chùm những dải vải dài chấm gấu áo màu đỏ, xanh và trắng... Ngoài ra cô dâu còn đeo rất nhiều đồ trang sức bằng bạc .

3. Bộ nam phục

3.1. Thường phục

Bộ nam phục Dao Áo dài thường dùng hằng ngày chỉ có: khăn đội đầu, áo dài và quần (ảnh 5).

3.1.1. Khăn đội đầu

Khăn bằng sợi thô màu chàm hoặc đen, dài 280cm, rộng 30cm - 40cm. Khi đội người ta gấp khăn làm tư theo chiều dọc rồi quấn lên đầu nhiều vòng, đầu cùng của khăn gài vào vành khăn.

3.1.2. Áo

Áo của nam Dao Áo dài màu chàm hoặc đen, dài tới ngang đùi hoặc chấm gối. Áo khoét nách, cổ tròn và có hờ, cài khuy bên nách phải. Tà áo loe rộng và cong như áo nữ, không có hoa văn trang trí.

3.1.3. Quần

Quần của nam Dao Áo dài thường màu chàm, nay nhiều người đã mặc quần màu đen. Quần cắt theo kiểu can đũng hoặc chân què, cạp lá toạ, nay thay bằng cạp luồn dây rút. Cái khác chủ yếu với quần nữ là gấu của ống quần không viền bằng chỉ đỏ.

3.2. Lễ phục

3.2.1. Y phục chú rể

Chú rể Dao Áo dài không có y phục riêng dành cho ngày cưới. Nếu như có khác gì ngày thường chỉ là ở cái khăn thêu quàng qua cổ (Tuyên Quang) hoặc đeo thêm một cái túi đựng tiền, cổ đeo một số chuỗi hạt cườm (ảnh 6).

4. Y phục trẻ em

Trẻ em Dao Áo dài, nay có nơi hãh còn được mặc quần, áo theo kiểu cổ truyền, nhưng phổ biến hơn cả là đã ăn vận giống như trẻ em người Việt. Nhiều em còn được đội một cái mũ vải do bà mẹ khâu cho nên còn giữ lại được một chút gì đó ở bộ trang phục cổ truyền: mũ được đính nhiều mảnh bạc nhỏ hình tròn mà người ta đã thấy trên những dây lưng hoặc trên mũ của cô dâu và những đường thêu đơn giản thường gặp trên bộ y phục của người lớn.

5. Đồ trang sức và hoa văn trang trí trên y phục

Nếu như bộ nữ phục Dao Áo dài rất ít được trang trí thì ngược lại họ dùng rất nhiều đồ trang sức bằng bạc.

Có thể nói bộ y phục của Dao Áo dài ít được trang trí nhất so với các nhóm Dao khác. Màu sắc chủ yếu của y phục chỉ là màu chàm hoặc đen, màu đỏ cũng có nhưng chỉ là phụ, rất hiếm thấy màu xanh lá cây hay màu vàng.